

SPRÁVA ÚSES NA ÚZEMÍ MĚSTA BRNA 2011/2012

Ing. Eva BLAHOŇOVSKÁ, PhDr. Blanka MIKŠÍKOVÁ

*Magistrát města Brna, Odbor životního prostředí, Kounicova 67, 601 67 Brno
blahonovska.eva@brno.cz, miksikova.blanka@brno.cz*

ABSTRAKT

Správa prvků ÚSES ve městě Brně funguje od roku 2010 na Odboru životního prostředí (dále OŽP) Magistrátu města Brna. Náplň práce se neustále rozšiřuje a upřesňuje podle nových zkušeností, protože vymezení funkcí „Správce ÚSES“ bylo zatím pouze teoretické. Naši hlavní činností je vyhledávání lokalit vhodných k realizaci ÚSES. V roce 2012 jsme připravily čtyři projekty ÚSES pro financování z fondů EU a dva projekty financované z rozpočtu města Brna s realizací v letošním roce. Celková hodnota všech projektů ÚSES, které budou předloženy do Výzvy Operačního programu Životní prostředí letos na podzim, je cca 23 milionů korun. Cena zahrnuje realizaci prvků ÚSES včetně dvouleté následné péče. Plocha nově vybudovaných prvků ÚSES je cca 25 hektarů.

ABSTRACT

Management of TSES (territorial system of ecological stability) components in Brno operates at Environmental Department of Brno City Municipality since 2010. As the job description of „TSES Manager“ has been set only theoretically for now, it is being constantly enlarged and specified on the basis of new experiences. Our main field of interest lies in searching for locations suitable for TSES realization. In 2012 we prepared four TSES projects for European funding and two projects paid from Brno City budget and implemented this year. Total price of all prepared projects for EU funding is about 23 millions CZK. The price consists of TSES components implementation including two year subsequent care. The total area of newly created TSES components is about 25 hectares.

PROVÁDĚCÍ PROJEKTY NA REALIZACI PRVKŮ ÚSES

Projekty ÚSES v roce 2012

Naši hlavní činností je vyhledávání lokalit vhodných k realizaci ÚSES. Nejjednodušší jsou území s provedenými komplexními pozemkovými úpravami (dále KPÚ), kde jsou pozemky pro ÚSES již vymezeny a majetkově vypořádány. Naše pozornost se zaměřila zejména na jižní části Brna, kde výrazně ubylo zeleně a většina půdy je využívána zemědělsky. V **městské části Brno-Chrlice** byly provedeny KPÚ, takže zadání projektu se zdálo být jednoduché. Po projednání s vedením městské části jsme od některých pozemků ustoupily ve prospěch myslivců, zemědělců i vodohospodářů. Další prvky ÚSES vymezené v KPÚ např. stromořadí podél polních cest, není vhodné vysazovat bez současného provedení cesty. Část biokoridoru podél Ivanovického potoka může být vysazena až po realizaci stavby Vodní nádrž Chrlice a přiléhající polní cesty, kterou připravuje v letošním roce Pozemkový úřad. Nakonec zbylo šest lokalit o celkové ploše 2,6 hektaru.

Projekt na realizaci ÚSES v k.ú. Dvorska jsme převzaly již zpracovaný od MČ **Brno-Tuřany**. Celková plocha pro výsadby je 4,9 hektarů.

V **městské části Brno-jih** je v Územním plánu vymezeno velké množství ploch pro krajinnou zeleň a ÚSES, hlavně podél velkých řek, které se zde stýkají. Podél Svitavy a

Svratky jsou vymezeny regionální biokoridory a u jejich soutoku regionální biocentrum (RBC). Bohužel je v tomto území také mnoho jiných zájmů než přírodě blízkých. Je tu postaveno obchodní centrum Avion a Olympia, podél řek vedou významné cyklostezky a rekreační tlak na lokalitu je obrovský.

Spodní část toku Leskava v k.ú. Dolní Heršpice nyní protéká mezi zemědělskými plochami, ale její soutok se Svratkou a záplavové území leží již v ploše z části zastavěné bytovými domy. Projekt na **biokoridor kolem Leskavy** jsme zadali pouze na severní část toku v k.ú. Dolní Heršpice. Bohužel část potoka je schována v ochranných hrázích, které udržuje Povodí Moravy podle vodního zákona. Biokoridor může být tedy vysazen až za hrází a za manipulačním pásmem pro vozidla vodohospodářů. Protože v této části města je zeleně opravdu málo, rozhodly jsme se i za těchto podmínek projekt zpracovat. Město Brno vlastní několik pozemků přímo navazujících na tok (cca 3,5 hektaru) k výsadbě krajinné zeleně.

Centrální část **RBC Soutok Svratky a Svitavy** je vymezena oběma řekami a dálnicí D2. Realizace této lokality je dlouho diskutovaným tématem. V letošním roce se z většiny orné půdy konečně stane krajinná zeleň s hlavní funkcí ochrany přírody. O biocentru více v části Realizace ÚSES.

Kousek pod soutokem dvou největších brněnských řek, po pravé straně, se nachází jeden z posledních průtočných úseků původního koryta Svratky - Evropsky významná lokalita Modřické rameno. V katastrálním území Brna leží pouze jeho horní část a ta je vyhlášena i jako významný krajinný prvek **Stará řeka**. Biotop je významným hnízdištěm ptáků a stanovištěm obojživelníků. Z obou stran je těsně lemován intenzivně zemědělsky využívanou půdou. V majetku Statutárního města Brna se v této oblasti nachází několik pozemků, ale netvoří souvislou plochu, která by mohla být pro ÚSES využita. Proto jsme vybraly pouze čtyři pozemky, tři z nich přímo přiléhají k vodnímu toku „Staré řeky“. Plocha krajinné zeleně u významně chráněné přírodní lokality se tak rozšíří o 4,7 hektarů.

V severní části Brna, v městské části Komín, připravujeme realizaci ÚSES po komplexní pozemkové úpravě v části mezi „Komínskou roklí“ a Mniší horou. Projekt zahrnuje revitalizaci lokálního biocentra a výsadbu navazujícího regionálního biokoridoru. Více viz část Realizace ÚSES.

FINANCOVÁNÍ PROJEKTŮ Z EU

Operační program Životní prostředí – prioritní osa 6, 6.3 Obnova krajinných struktur

Město Brno podalo v červnu 2011 do **27. výzvy** celkem 5 projektů na realizaci ÚSES. Všechny projekty obdržely pro Brno maximálně možný počet bodů tj. 65. Tím byly zařazeny do tzv. „zásobníku“ projektů, protože financovány budou projekty ohodnocené na 66 bodů a více.

Projekty umístěné v Zásobníku:

Realizace skladebných částí ÚSES – Část regionálního biocentra Ráječek

Realizace skladebných částí ÚSES – Biocentrum a biokoridor u Žebětínského potoka

Realizace skladebných částí ÚSES – Lokální biokoridor Medláňky – letiště

Realizace skladebných částí ÚSES – RBK Bosonožský hájek a K ul. Dlážděná Žebětín

Realizace skladebných částí ÚSES – Interakční prvek V Zátíší k.ú. Komín

V letošním roce na podzim očekáváme podle harmonogramu další Výzvu v oblasti 6.3, kam budeme opět podávat pět výše zmíněných projektů z loňské výzvy a přidáme další čtyři projekty z letošního roku.

Celková hodnota všech projektů ÚSES, které budou předloženy do Výzvy OPŽP letos na podzim, je cca 23 milionů korun. Cena zahrnuje realizaci prvků ÚSES včetně dvouleté následné péče. V případě obdržení dotace se město Brno smluvně zaváže k desetileté udržitelnosti projektů, která je odhadnuta na cca 8 milionů korun. Plocha nově vybudovaných prvků ÚSES je cca 25 hektarů.

REALIZACE ÚSES

Výsadba stromořadí v k.ú. Žebětín

Na podzim v roce 2011 byla provedena první realizace prvku ÚSES za dobu naší existence na Odboru životního prostředí (OŽP). V městské části Žebětín bylo vysazeno stromořadí ovocných stromů podél místní komunikace. Byla tak z části obnovena historická třešňová alej. Projekt byl zpracován Ing. Ludmilou Bínovou a celkem bylo vysazeno 127 stromů. Realizační firma bude o stromy pečovat dalších 5 let a poté péči převezme městská část. OŽP se touto výsadbou také zapojilo do projektu Nadace Partnerství „Rekord v sázení stromů dne 28. října 2011“.

Regionální biocentrum Soutok Svitavy a Svatky

O realizaci biocentra u soutoku dvou největších brněnských řek se mluví již dlouhou dobu. Nejdříve měla biocentrum realizovat společnost IKEA, která vlastní obchodní centrum na sever od zájmového území. K tomu bohužel nedošlo. V roce 2007 byla zpracována dokumentace pro územní řízení a dokonce bylo vydáno platné územní rozhodnutí. Realizace se zastavila na nedořešení majetkových vztahů – soukromí vlastníci několika pozemků neumožnili investorovi průjezd přes jejich pozemky (soukromý zemědělec, který na těchto pozemcích hospodář, tou stejnou vyježděnou cestou projíždět mohl). Ze zákona je možné i vyvlastnění části pozemků, ale město Brno k tomuto řešení nepřistoupilo. V roce 2012 jsme po dohodě s projektantem Ing. Boleslavem Jelínkem a Povodím Moravy a.s. zajistily jinou příjezdovou cestu na dotčené pozemky a podařilo se tento projekt přiblížit realizaci. Nyní je podepsaná smlouva na realizaci a firma zajistí na podzim výsadbu a poté dvouletou péči. Cena byla vysoutěžena na 1 173 817,20 Kč. Celou částku zaplatí město Brno ze svého rozpočtu.

Realizované biocentrum zabírá plochu 4,02 ha, nyní je vše orná půda. Plocha zakládaného travinného porostu je 2,7 ha. Celkem bude vysazeno 3351 ks stromů a 600 ks keřů. Na části travinného porostu bude proveden přísev směsi dvouděložných rostlin k založení květnaté louky. Dřevinné porosty se budou skládat z dubu letního (*Quercus robur*), javoru babyky (*Acer campestre*), jilmu vazu (*Ulmus laevis*), lípy srdčité (*Tilia cordata*), olše lepkavé (*Alnus glutinosa*), střešmchy hroznovité (*Prunus padus*) a topolu bílého (*Populus alba*).

Plocha vymezená pro regionální biocentrum Soutok je podle Územního plánu mnohem větší a věříme, že toto bude první část, na kterou budou další plynule navazovat. Část s názvem „Stará řeka“ připravujeme v k.ú. Přízřenice o cca 500 m jižněji.

Lokální biocentrum Komínská rokle a navazující regionální biokoridor

Lokální biocentrum Komínská rokle je nyní na ploše asi 2,3 hektaru. Plocha těsně přiléhá k chatové oblasti, která je v ÚP navržena k zástavbě rodinnými domy. Tím je lokalita již značně ovlivněna. Uživatelé zahrádek a chat využívají městský pozemek jako skládku odpadu jak zahradního, tak komunálního. V loňském roce bylo celé biocentrum vyklizeno od odpadků, ale už letos se plochy začínají nepořádkem opět zaplňovat. Dřevinná skladba je silně ovlivněna výskytem akátu, který po zásahu firmy udržující porosty pod elektrickým vedením masivně zmlazuje a rozšiřuje se i do přilehlého pole.

Prováděcí projekt řeší drobné dosadby cílových druhů dřevin v ploše biocentra a zejména výsadbu navazujícího regionálního biokoridoru směrem na sever území. K výsadbě jsou navrženy např. lípy, duby zimní, javory babyky. Pro zpestření druhové skladby i zvýšení estetické funkce jsou výsadby doplněny vzrostlými třešněmi.

Pro uskutečnění výsadeb bude zadáno výběrové řízení a vítězná firma zajistí i dvouletou následnou péči. Pokud vše bude probíhat podle plánu, výsadby proběhnou ještě letos na podzim.

Financování realizací

Realizace ÚSES v Brně byly za rok 2011 a 2012 financovány z rozpočtu města Brna částkou 2,2 milionu korun. Po dokončení následné péče realizační firmou zajistí údržbu ploch OŽP. Některé městské části jsou ochotny se na údržbě zeleně na svých katastrech podílet.

ÚZEMNÍ PLÁN MĚSTA BRNA

Aktualizace Územního plánu města Brna

Město Brno připravuje od roku 2009 Aktualizaci Územního plánu města Brna. Jedná se o přechodový stupeň od platného ÚP do doby schválení nového ÚP. Změny v „Aktualizaci“ se týkají také ploch ÚSES.

V nyní platném ÚP, v textové části, jsou biocentra a biokoridory specifikovány v Zásadách regulace území jako ochranný režim. Pro účely ÚP se plochou ÚSES rozumí plocha s funkcí Zeleň krajinná nebo Lesní půdní fond ve vymezeném rozsahu. Na těchto plochách jsou přípustné pouze výsadby dřevin. Podmíněně přístupná je realizace staveb – u regionálních prvků pouze na základě navazující územně plánovací dokumentace a v lokálních prvcích je umístování staveb nepřipustné. Jakékoli stavby a změny v regionálních prvcích ÚSES je nutné projednat na Krajském úřadě. Problematika lokálních prvků je řešena na Magistrátu města Brna v součinnosti Odboru územního plánování a rozvoje a Odboru životního prostředí.

V „Aktualizaci ÚP“ je ÚSES vymezen ve Specifických podmínkách pro využití území. Je vymezen nad plochami s rozdílným způsobem využití zejména „K- krajinná zeleň, Z- plochy městské zeleně, V- vodní a vodohospodářské plochy, F – plochy zemědělské, L – plochy lesní. Podmínky využití území jsou navrženy takto: „ve vymezeném ÚSES mohou být umístěny pozemky, stavby a zařízení, které jsou součástí vodních ploch VT a vodohospodářských ploch VP, stavby a zařízení liniové dopravní a technické infrastruktury, pokud rozsahem a účelem neohrožují trvalou existenci přírodě

blízkého ekosystému ve vymezených biocentrech, nebo neohrožují migraci organismů mezi biocentry ve vymezených biokoridorech“.

Podle našeho názoru se takovým vymezením možnosti k ochraně ploch ÚSES výrazně zhoršují. Není již striktně dáno, že v lokálních prvcích ÚSES není možné umístit žádné stavby. Vše bude záležet pouze na posouzení, zda rozsah a účel ohrozí přírodě blízký ekosystém. Co nastane v případě, že stavebník bude chtít umístit do vymezené plochy biokoridoru např. cyklostezku? V případě, že nyní je biokoridor zemědělsky využívaná orná půda a nejedná se tedy o přírodě blízký ekosystém, znamená to, že je možné cyklostezku vybudovat? Nebo si stavebník nechá zpracovat posudek, že např. asfaltová komunikace zasahující do biokoridoru neohrozí migraci organismů. Orgán ochrany přírody bude mít možná složitější situaci v hodnocení zásahů do ploch.

Koncept nového ÚP

Do vymezení ÚSES v Brně bude ještě zasahovat nový Územní plán, který je nyní ve fázi Konceptu a tří možných variant řešení. Navrhované vymezení ÚSES se v několika místech rozchází se stávajícím platným ÚP a je tedy při realizacích nutné respektovat i nový, mnohdy logičtější návrh. Schválení nového ÚP se předpokládá nejdříve v r. 2015.

DALŠÍ PROJEKTY REFERÁTU ÚSES

Přírodní památka Holásecká jezera

V jihovýchodní části města Brna leží přírodní památka Holásecká jezera – soustava jezer v bývalém ramenu řeky Svitavy. Lokalita je významná především jako vodní a mokřadní biotop, ale také jako kousek zachovalé přírody v zemědělské krajině. Vzhledem k blízké obytné zástavbě a snadné dostupnosti je území stále více rekreačně využíváno. Již několik let řeší město Brno jak zabránit ničení chráněné přírody, ale zároveň umožnit krátkodobou rekreaci občanům a rybářům. Nyní je zpracovaná dokumentace „Plán revitalizace Holáseckých jezer“, která po dohodě všech zainteresovaných stran navrhuje jakým směrem dál. Na základě jednání na výrobních výborech se ukázalo, že je možné skloubit zájmy občanů, rybářů, ochránců přírody i vodohospodářů tak, aby významná lokalita zůstala zachována. Zatím je ale vše pouze na papíře a vedení města rozhodne, zda na realizaci naplánovaných opatření uvolní finance z rozpočtu města. Prvním nutným krokem je realizace vegetačních zásahů do dřevin, které jsou v havarijním stavu a mohou ohrozit návštěvníky chráněného území. Tento zásah je zatím vyčíslen na 1,4 milionu korun.

Revitalizace Staré Ponávky

Studii možnosti revitalizace náhonu řeky Svitavy přebral referát ÚSES od Odboru územního plánování a rozvoje. Studie navrhuje přeměnu technického vodního díla, místy v havarijním stavu, na součást městského prostoru se zelení, posezením a cyklostezkou, která provede cyklisty z centra města třemi městskými částmi podél vody (B-sever, střed, jih) až na jižní výjezd z Brna. Realizace těchto opatření je samozřejmě dána finančními možnostmi města a také majetkovými vztahy, protože většinu pozemků v okolí náhonu vlastní soukromníci. Studie nyní slouží hlavně jako podklad pro všechny změny v území, která se v okolí Ponávky dějí, aby v budoucnu mohla být revitalizace provedena.

VÝHLED NA DALŠÍ OBDOBÍ

Jako nejdůležitější věc v roce 2013 očekáváme akceptování/neakceptování projektů z Operačního programu. Od těchto výsledků se bude odvíjet další práce referátu ÚSES. Na počtu schválených a realizovaných projektů bude záviset čas na další aktivity. S novým systémem GIS na MMB je v plánu vytvoření databáze prvků ÚSES v Brně s jejich hodnocením a návrhem opatření.

Na webových stránkách www.brno.cz/uses najdete průběžně aktualizovaný přehled naší činnosti.